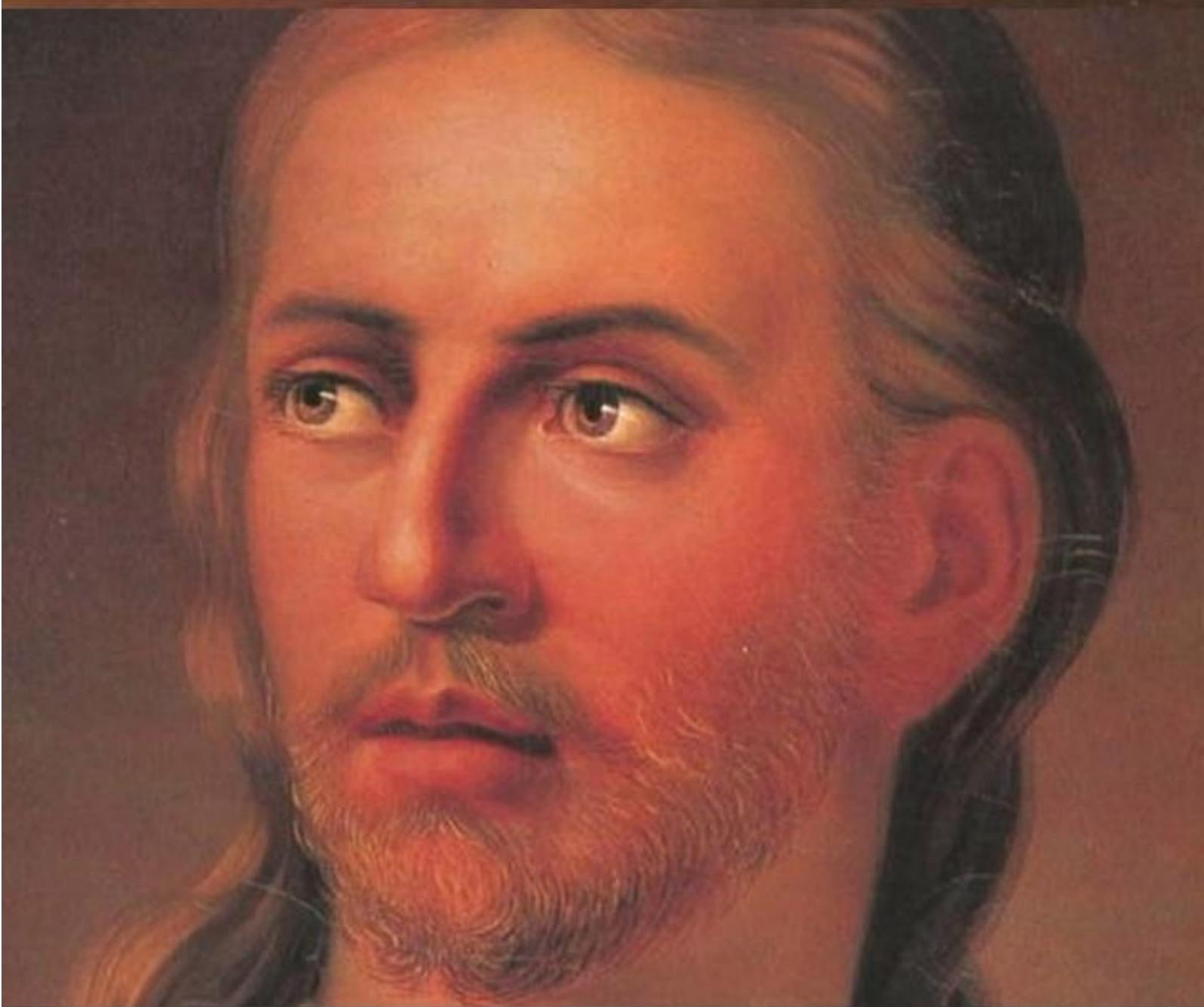

Ινστιτούτο Παιδιατρικής Ιολογίας σε συνεργασία με τον
Πολιτιστικό Σύλλογο Κριεζών Ευβοίας «Ν. Κριεζώτης»

Ηλίας Π. Μαυρομιχάλης (1795–1822)

Αφιέρωμα

Ηλίας Π. Μαυρομιχάλης (1795–1822)

Αφιέρωμα

Τίτλος:

Ηλίας Π. Μαυρομιχάλης (1795–1822) Αφιέρωμα

Πρόλογος:

Δημήτριος Α. Σπαντίδος, *Ομότιμος Καθηγητής Ιατρικής*

Συγγραφή - Επιμέλεια έκδοσης:

Ιωάννης Ν. Μαμμάς, *Παιδίατρος*

Διορθώσεις:

Αναστασία Στουραΐτη, *Λέκτορας Ιστορίας*

Επιμέλεια θεατρικού λόγου - Σχόλια:

Κορνηλία Λάμπρου, *Καθηγήτρια Θεατρικής Αγωγής*

Εξώφυλλο/Οπισθόφυλλο:

Ηλίας Π. Μαυρομιχάλης (Εθνικό Ιστορικό Μουσείο)

Πρόγραμμα:

Κοινωνική Εταιρική Ευθύνη 2019-2025

Πρώτη Έκδοση (Ψηφιακή Έκδοση):

Ινστιτούτο Παιδιατρικής Ιολογίας

Κάραβος Αλιβερίου, Αλιβέρι, Εύβοια

Ιανουάριος 2022

© Ινστιτούτο Παιδιατρικής Ιολογίας σε συνεργασία με τον

Πολιτιστικό Σύλλογο Κριεζών Ευβοίας «Ν. Κριεζώτης

*Αφιερωμένο στα 200 χρόνια
από τον ηρωικό θάνατο ενός γνήσιου αγωνιστή
που θυσιάστηκε για να ζουν σήμερα ελεύθερα
τα παιδιά αυτού του τόπου...*

«Ωραιότητα ελληνική και πλήρης, πρόσωπο ροδόχρωμο, χαρακτήρας ευχάριστος, ανάστημα μεσαίο και βήμα ανδρικό· φρόνηση και καρδιά γενναία, πατριωτισμός και φιλοτιμία απεριόριστη, χέρια αγνά και προαίρεση μεγαλοπραγμοσύνης, σε όλους αποδεκτός ο υπέρτατος Ηλίας, ο πρωταγωνιστής της μεγάλης μάχης του Βαλτετσίου και το θύμα μιας γωνιάς της Εύβοιας...»

Ιωάννης Φιλήμωνας, Γραμματέας Δημήτριου Υψηλάντη

«Αν η έκβαση της μάχης των Στύρων στη νότια Εύβοια τον Ιανουάριο του 1822 ήταν διαφορετική, ο Ηλίας Π. Μαυρομιχάλης θα ήταν ο μεγάλος ηγέτης του νεοσύστατου κράτους της Ελλάδας...»

Δημήτριος Α. Σπαντίδος, Ομότιμος Καθηγητής Ιατρικής

Πρόλογος

Γράφει ο Δημήτριος Α. Σπαντίδος¹

Σύμφωνα με τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη, τον Γέρο του Μοριά, αυτός που θα μπορούσε να καταφέρει να γίνει αποδεκτός και να ενώσει όλη την Πελοπόννησο και όλους τους Έλληνες στην Επανάσταση του 1821, αλλά και αμέσως μετά την ίδρυση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, ήταν ο Ηλίας Μαυρομιχάλης. Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, γνωστός και ως «Μπεζαδές» ή «Μπεζαντές», που στα τούρκικα σημαίνει τον γιό του μπέη, αλλά και ως «Χριστόμορφος», λόγω της ομοιότητας της μορφής του με τις βυζαντινές αγιογραφίες του

¹ Ο Δημήτριος Α. Σπαντίδος είναι Ομότιμος Καθηγητής Ιατρικής στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης, Πρόεδρος της Παγκόσμιας Ακαδημίας Επιστημών και Συνιδρυτής του Ινστιτούτου Παιδιατρικής Ιολογίας. Είναι, επίσης, συγγραφέας δύο πολυσέλιδων συγγραμμάτων με θέμα την Επανάσταση του 1821 και προσκεκλημένος ομιλητής σε αρκετές διαλέξεις με θέμα τους αγωνιστές της Επανάστασης του 1821.

3–12 Ιανουαρίου 1822. Οι πορείες των ελληνικών (Ηλίας Μαυρομιχάλης) και των τουρκικών (Ομάρ Μπέης της Καρύστου) στρατιωτικών δυνάμεων πριν και κατά τη διάρκεια της μάχης των Στύρων.

Χριστού, ήταν ο πρωτότοκος γιός του Πέτρου Μαυρομιχάλη ή Πετρόμπεη. Υπήρξε, αναμφίβολα, ένας από τους πιο σημαντικούς και γνήσιους αγωνιστές της Επανάστασης του 1821 με πρωταγωνιστικό ρόλο τόσο κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας της, εκπροσωπώντας τους κατοίκους της Πελοποννήσου στην προεπαναστατική συνέλευση των οπλαρχηγών στη Λευκάδα τον Ιανουάριο του 1821, όσο και μετά την έναρξή της.

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης έγινε γρήγορα αποδεκτός από όλους της Έλληνες για την στρατιωτική του ανδρεία, τις διπλωματικές του ικανότητες, αλλά και για το ό,τι δε δίσταζε να εναντιωθεί στις επιλογές του πατέρα του Πετρόμπεη. Η τόλμη του στη μάχη του Βαλτετσίου τον Μάιο του 1821 υπήρξε καθοριστική για τη νίκη των Ελλήνων. Όταν τον Νοέμβριο του 1821 ο Ηλίας Μαυρομιχάλης διορίστηκε αρχηγός των Όπλων της Αττικής, ήταν ήδη ξακουστός ως ένας ανίκητος πολεμιστής, αληθινός απόγονος των αρχαίων Σπαρτιατών, που με τα παλικάρια του μπορούσε να κερδίσει όλες τις μάχες.

Η αυτοθυσία του στη μάχη των Στύρων στη νότια Εύβοια στις 12 Ιανουαρίου του 1822 οδήγησε στον ηρωικό του θάνατο, όμοιο με εκείνον του Σπαρτιάτη Λεωνίδα. Μετέτρεψε, έτσι, τον ερειπωμένο Κοκκινόμυλο της νότιας Εύβοιας σε νέες «Θερμοπύλες». Αποτέλεσε την πιο ζωνή εμπνευση και το πιο φλογερό παράδειγμα για όλους τους Έλληνες.

Ο πρόωρος χαμός του αποτέλεσε το σημαντικότερο πλήγμα του πρώτου χρόνου του αγώνα και η απώλεια του είχε καθοριστικό αρνητικό αντίκτυπο στην καθυστέρηση της έκβασής του. Αν ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, τότε, σωζόταν, σίγουρα θα είχε διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στη μετέπειτα οργάνωση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους και σήμερα θα μιλούσαμε για μια στρατιωτική και πολιτική μορφή της χώρας μας με έργο αντάξιο με εκείνο του πρώτου κυβερνήτη της Ιωάννη Καποδίστρια.

Με μεγάλη χαρά και τιμή προλογίζω το παρόν αφιέρωμα στη μνήμη του γνήσιου αγωνιστή της Επανάστασης του 1821 Ηλία Μαυρομιχάλη. Θα ήθελα να συγχαρώ το Ινστιτούτο Παιδιατρικής Ιολογίας, το οποίο στα πλαίσια του προγράμματός «Κοινωνική Εταιρική Ευθύνη 2019-2025» τολμά να αναδείξει ιστορικές πανελλήνιες προσωπικότητες του αξεπέραστου μεγέθους του Ηλία Μαυρομιχάλη, η αυτοθυσία του οποίου εγγυήθηκε την ελευθερία των Ελλήνων. Θα ήθελα, επίσης, να συγχαρώ τον πρόεδρο του Ινστιτούτου Παιδιατρικής Ιολογίας παιδίατρο Ιωάννη Ν. Μαμμά για την επιμέλεια της παρούσας έκδοσης καθώς και να ευχαριστήσω τον πρόεδρο του Πολιτιστικού Συλλόγου Κριεζών Ευβοίας «Ν. Κριεζώτης» Βασίλη Ευ. Σαμαρά για την ουσιαστική βοήθειά του στην ολοκλήρωση του παρόντος αφιερώματος.

Σημείωμα Επιμελητή Έκδοσης

Γράφει ο Ιωάννης Ν. Μαμμάς²

Aλήθεια! Πώς θα σας φαινόταν αν ένα επιστημονικό ινστιτούτο, σε συνεργασία με έναν πολιτιστικό σύλλογο, αποφάσιζε να ετοιμάσει με συγγραφείς γιατρούς και αναγνωστικό κοινό τα παιδιά ένα ιστορικό βιβλίο με θέμα την Επανάσταση του 1821;

Το επιστημονικό αυτό ινστιτούτο, ως μη κερδοσκοπικός επιστημονικός φορέας, θα μπορούσε να εντάξει το εγχείρημα αυτό στα πλαίσια της κοινωνικής εταιρικής ευθύνης του, δεδομένου πως κάθε επιστημονική εταιρία, εκτός από την εξειδικευμένη της αποστολή, οφείλει να προσφέρει και στη κοινωνία όπου εδρεύει. Ο πολιτιστικός σύλλογος, σε μια δύσκολη

² Ο Ιωάννης Ν. Μαμμάς είναι παιδίατρος στο Αλιβέρι της Εύβοιας, Διδάκτορας Ιατρικής στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Κρήτης και Πρόεδρος του Ινστιτούτου Παιδιατρικής Ιολογίας.

περίοδο πολιτιστικής απραγίας, όπως η σημερινή λόγω COVID-19, θα είχε την ευκαιρία να υποστηρίξει μια ξεχωριστή πολιτιστική προσπάθεια, όπως είναι η έκδοση ενός αφιερώματος, ενός βιβλίου. Οι συγγραφείς θα ξεδίπλωναν τις λογοτεχνικές τους αναζητήσεις καθώς και το ενδιαφέρον τους για την επιστήμη της Ιστορίας, ενώ τα παιδιά που θα διάβαζαν το βιβλίο θα είχαν την ευκαιρία να μάθουν για άγνωστα γεγονότα, τα οποία διαδραματίστηκαν στον τόπο τους και συνέβαλαν στο να ζουν σήμερα ελεύθερα. Το βιβλίο θα επικεντρωνόταν σε έναν αγωνιστή του 1821.

Αλήθεια! Πώς θα σας φαινόταν ένα τέτοιο εγχείρημα;

Παράτολμο... Μάλλον πολύπλοκο... Ίσως μη σχετικό με την επιστημονική κατάρτιση των συγγραφέων, οι οποίοι είναι γιατροί και όχι ιστορικοί... Λίγο βαρετό για τα παιδιά της ψηφιακής εποχής και της ελεύθερης πρόσβασης των πληροφοριών... Όλα αυτά θα οδηγούσαν, τελικά, στην απόφαση η ιδέα αυτή να μην πραγματοποιηθεί...

Τότε, το Ινστιτούτο Παιδιατρικής Ιολογίας θα συνέχιζε απερίσπαστο να ασχολείται με το εξειδικευμένο γνωστικό του αντικείμενο, το οποίο είναι οι ιογενείς λοιμώξεις στα νεογνά και τα παιδιά. Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Κριεζών «Ν. Κριεζώτης» θα συνέχιζε να περιμένει το τέλος της πανδημίας του COVID-19, ώστε να διοργανώσει τις επόμενες ετήσιες γιορτές του, όπως το

πανηγύρι της Αγίας Τριάδας, το καρναβάλι των Κριεζών και τη χειμωνιάτικη γιορτή της σπανακόπιτας. Οι επίδοξοι συγγραφείς θα συνέχιζαν το ιατρικό και ακαδημαϊκό τους έργο, το οποίο είναι ακόμα πιο επιτακτικό και αναγκαίο λόγω του COVID-19, ενώ τα παιδιά θα συνέχιζαν τις ατέλειωτες ψηφιακές τους αναζητήσεις, όπου το 1821 δεν βρίσκεται ούτε καν στις τελευταίες θέσεις των διαδικτυακών τους επιλογών...

Κάπως έτσι όλα θα γίνονταν, αν το θέμα αυτού του αφιερώματος δεν ήταν ένας άνθρωπος τόσο ξεχωριστός και ιδιαίτερος! Ένας αγωνιστής από την Μάνη, ο οποίος θυσίασε την ίδια του τη ζωή, αλλά και τους καλύτερούς του πολεμιστές, για την ελευθερία του τόπου μας, της Εύβοιας.

Αν ο Έλληνας αυτός δεν ήταν τόσο αφοσιωμένος στην ελευθερία που αποφάσιζε πάντα το ακατόρθωτο, να πολεμήσει στο Βαλτέτσι, στην Τριπολιτσά, να συστρατευτεί για την κατάληψη του απόρθητου κάστρου της Καρύστου...

Αν ο πολεμιστής αυτός δεν ήταν ό,τι πιο γνήσιο και εκλεκτό έχει να επιδείξει το σπαρτιάτικο ιδεώδες της αγάπης και της αυτοθυσίας για την πατρίδα! Αν ως στρατιώτης και οπλαρχηγός δεν είχε κερδίσει τον απεριόριστο θαυμασμό του Θεόδωρου Κολοκοτρώνη, ο οποίος τον προόριζε για την ανώτατη ηγεσία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους! Αν η απώλεια του δεν ήταν τόσο μεγάλο πλήγμα και στοίχιζε τόσα πολλά – μετά τον θάνατό

του, παρά τις αδιάκοπες και οργανωμένες προσπάθειες των Ελλήνων, το κάστρο της Καρύστου παρέμεινε απόρθητο μέχρι το τέλος του αγώνα... Αν ως νέος «Λεωνίδας» δεν έφτιαχνε στον τόπο μας, την Εύβοια, νέες «Θερμοπύλες»... Αν το θέμα αυτού του αφιερώματος δεν ήταν ο Ηλίας Π. Μαυρομιχάλης...

Εκ μέρους του Ινστιτούτου Παιδιατρικής Ιολογίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Πολιτιστικό Σύλλογο Κριεζών Ευβοίας «Ν. Κριεζώτης» για την υποστήριξη του, την Λέκτορα Ιστορίας του Πανεπιστημίου Goldsmith του Λονδίνου της Μεγάλης Βρετανίας Αναστασία Στουραϊτή για τις διορθώσεις της καθώς και την Θεατρολόγο Κορνηλία Λάμπρου, Καθηγήτρια Θεατρικής Αγωγής στο 5^ο Δημοτικό Σχολείο Σπάρτης για τα σχόλιά της. Ευχαριστώ, επίσης, την Ιερά Μητρόπολη Καρυστίας και Σκύρου, τον Εμπορικό Σύλλογο Στύρων, τον Εμπορικό Σύλλογο Αλιβερίου, τον Εμπορικό Σύλλογο Κύμης και περιχώρων, τον Δήμο Κύμης - Αλιβερίου, το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, τη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σπάρτης, την Αργολική Αρχαική Βιβλιοθήκη Ιστορίας και Πολιτισμού, την Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Νεοελληνικών Σπουδών Ανέμη καθώς και την Παγκόσμια Ακαδημία Επιστημών για τη συμβολή τους στη συλλογή του ιστορικού υλικού, το οποίο χρησιμοποιήθηκε για τη συγγραφή και έκδοση του αφιερώματος αυτού στον Ηλία Π. Μαυρομιχάλη αλλά και τους μικρούς Γιάννη Τούντα και Λευτέρη Παλαμίδα για την υποδειγματική βοήθειά τους.

Πράξη Α.

Η πρόσκληση

στον Ηλία Μαυρομιχάλη

Το 1795 γεννιέται στη Μάνη ο πρωτότοκος γιος του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη και της Φωτεινής Δημητρακαράκου, ο Ηλίας Μαυρομιχάλης. Γνωστός με το παρατσούκλι Μπεζαδές ή Μπεζαντές – η λέξη beyizade είναι τούρκικη και σημαίνει τον γιο του μπέη – συμμετέχει στην προεπαναστατική συνέλευση των οπλαρχηγών στη Λευκάδα ως εκπρόσωπος της Πελοποννήσου και από την πρώτη στιγμή λαμβάνει μέρος στην Επανάσταση του 1821. Παίζει πρωταγωνιστικό ρόλο στην απελευθέρωση της Καλαμάτας (23 Μαρτίου 1821), στη μάχη του Βαλτετσίου (12-13 Μαΐου 1821) καθώς και στις πολιορκίες της Τριπολιτσάς και του Ακροκορίνθου. Στις αρχές Ιανουαρίου του 1822 δέχεται πρόσκληση από τον Μητροπολίτη Καρυστίας Νεόφυτο να αναλάβει την αρχηγία της εκστρατείας στη νότια Εύβοια για την απελευθέρωση της Καρύστου, την οποία αποδέχεται με ενθουσιασμό.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Ένα πουλάκι 'γριπιανό, στη μέση του χειμώνα,
για τον Μορέα πέταξε, την ξακουστή τη Μάνη,
δεν στέκει πάνω σε κλαδί, μα στου Λιάκου το κεφάλι,
δεν κελαηδούσε σαν πουλί, σαν όλα τα πουλάκια:

ΠΟΥΛΑΚΙ:

«Μα, πώς θα επορθήσουμε το κάστρο τση Καρύστου,
που 'χει πολεμίστρες εκατό, κανόνια δυο χιλιάδες,
που 'χει Μπασσά τον πιο τρανό, απ' όλους τον πιο πανούργο,
δίχως να 'χουμ' αρχηγό, τον πιο αντρειωμένο;»

«Εσένα Λιάκο Μπεζαντέ, πρωτότοκε του Πετρομπέη,
τον πιο γενναίο του Μοριά, των Μαυρομιχαλέων όλων,
εσένα που πολέμησες απ' την αυγή τ' αγώνα,
εσένα που επόρθησες τση Τροπολιτσάς το κάστρο!»

«Εσένα, που του Τούρκου τα ταμπούρια δε λογίζεις,
κι ο Γέρος του Μορέα τον πιο παινεμένο σ' έχει!
Εσένα θέλουμ' αρχηγό, τση Πελοποννήσου θρέμμα!
Εσένα θέλουμ' άρχοντα και στην ελεύθερη πατρίδα!»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Και το πουλάκι έπεμψε και γράμμα του Δεσπότη:

ΔΕΣΠΟΤΗΣ:

«Λιάκο έλα και πολέμησε, σαν παλικάρι πού 'σαι,
και μη λογίζεις τάλαντα, μήτε τα μολυβοβόλια,
μήτε κλέφτες κι αρματωλούς! Θα έχεις ό,τι θέλεις!
Θα έχεις την ευχή και του μαρμαρωμένου Παλιολόγου!»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Κι ο Λιάκος ο Μπεζαντές, τση Μάνης ο πιο αντρειωμένος,
με τα τριακόσια παλικάρια του, τα μπαρουτοαρματωμένα,
με τον Κυριακούλη τον αρχηγό, τον αδερφό του Πετρομπέη,
εκίνησε για την Τουρκιά, εκίνησε για το 'γριπονήσι.

Πράξη Β.

Η υποδοχή του Ηλία

Μαυρομιχάλη στο Αλιβέρι

Την Πέμπτη 5 Ιανουαρίου του 1822, εννιάμισι περίπου μήνες μετά την έναρξη της Επανάστασης του 1821, αποβιβάζεται με δύο πλοία από τον Κάλαμο της Αττικής στην παραλία του Καράβου Αλιβερίου, στο σημείο όπου σήμερα βρίσκεται το Ινστιτούτο Παιδιατρικής Ιολογίας, ο Ηλίας Μαυρομιχάλης μαζί με τον θείο του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, τον φημισμένο Μανιάτη οπλαρχηγό Ηλία Τσαλαφατινό και άλλους 600 Μανιάτες για να βοηθήσουν τους επαναστατημένους Έλληνες στην Εύβοια. Ο ερχομός του Ηλία Μαυρομιχάλη και των παλικαριών του στο Αλιβέρι γίνεται δεκτός με ενθουσιασμό από όλους τους κατοίκους, ιδιαίτερα από τους τοπικούς αγωνιστές, όπως ο Νικόλαος Κριεζώτης, προσωπικός φίλος του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, πατέρα του Ηλία. Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης παραμένει στο Αλιβέρι και την Παρασκευή 6 Ιανουαρίου 1822, ημέρα της εορτής των Θεοφανίων, ενώ την επόμενη ημέρα αναχωρεί μαζί με τους συμπολεμιστές του για τα Κριεζά.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΡΙΕΖΩΤΗΣ:

«Χίλια καλωσορίσατε, χίλια και δυο χιλιάδες,
αντρειωμένε Μπεζαντέ, Λιάκο Μαυρομιχάλη,
αϊτέ τση Μάνης περήφανε, λεβέντη νεραΐδογεννημένε,
λάμπεις σαν ήλιος στα βουνά, λάμπεις στα λαγκάδια!»

«Με τα παλικάρια σου, τα μπαρουτοαρματωμένα,
με τ' ατσάλινα σπαθιά και τα φλογερά τουφέκια
και τον Κυριακούλη τον αρχηγό, τον αδερφό του Πετρομπέη,
που στο Βαλτέτσι γράψατε τη νίκη και τη δόξα!»

«Για φάτε, πιέτε, βρε παιδιά, χαρήτε, να χαρούμε,
τη γιορτή του Αγιανιού και τωνε Θιοφανίων,
τούτη τη μέρα την καλή, αύριο ποιός το ξέρει,
για ζούμε, για πεθαίνουμε, για σ' άλλον κόσμο πάμε.»

«Τόσους αιώνες το νησί, Τούρκοι το διαφεντεύουν,
και στη δούλεψ' του Μπασσά, τ' αμπέλια μας πατούμε,
δίχως βιός, χωρίς τα γράμματα, εκείνα των προγόνων,
ο τόπος μας μέσα στη σκλαβιά πονάει και βρυγχάται.»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Κι ο Λιάκος έναν προς έναν χαιρετά, τους σφικταγκαλιάζει:

ΗΛΙΑΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ:

«Καλώς ανταμωθήκαμε στου Αλιβεριού τη χώρα,
συμβούλιο να κάνουμε μαζί, όλοι να μαζωχτούμε,
με τον Κρεζώτη στα Κρεζά και τον Μαυροβουνιώτη
να κινήσουμε μαζί για το κάστρο τση Καρύστου!»

«Εμείς, εδώ, δεν ήρθαμε να φάμε και να πιούμε,
μόν' να πολεμήσουμε, για τση λεφτεριάς την πίστη!
Τση λεφτεριάς η σπάθα, γιορτές δεν τσι λογίζει,
ούτε τση άνοιξης τ' ανθούς, δεν τους ανημένει!»

«Εμείς, εδώ, κοιμόμαστε μονάχα μ' έναν λόγο,
ξυπνούμε δίπλα στ' άρματα μονάχα με μιαν ελπίδα,
ελεύθερα να ειδούμε τα βουνά, ελεύθερους τους κάμπους
και πατρίδα να κάνουμε ξανά, σαν εκείνη των προγόνων».

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Κι όλοι 'πιάσανε χορό μαζί, κι αρχίσανε τραγούδι:

ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ ΗΛΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ:

«Ως πότε παλικάρια, θα ζούμε στα στενά,
μονάχοι σα λιοντάρια, στες ράχες στα βουνά;
Κάλλιο μιας ώρας ελεύθερη ζωή,
παρά σαράντα χρόνους, σκλαβιά και φυλακή.»

Πράξη Γ.

Το συμβούλιο των Κριεζών και η προδοσία

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ο Ηλίας Τσαλαφατίνος, ο Νικόλαος Κριεζώτης και ο Βάσσος Μαυροβουνιώτης συναντώνται μυστικά στα Κριεζά και εκεί καταστρώνουν τα σχέδιά τους για την πολιορκία του απόρθητου κάστρου της Καρύστου. Το σχέδιο τους προβλέπει τον αιφνιδιασμό των Τούρκων από την ξηρά και την ταυτόχρονη πολιορκία του κάστρου από τη θάλασσα. Τα παλικάρια του Ηλία Μαυρομιχάλη, του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη και του Νικόλαου Κριεζώτη θα ξεκινούσαν την Τετάρτη 11 Ιανουαρίου για τα Στύρα κι εκεί θα συναντούσαν τις δυνάμεις του Βάσσου Μαυροβουνιώτη. Ο Μητροπολίτης Καρυστίας Νεόφυτος θα εξασφάλιζε πλοία που θα απέκλειαν του Τούρκους από τη θάλασσα και θα πολιορκούσαν με κανόνια το κάστρο της Καρύστου. Το σχέδιο, όμως, των Ελλήνων διαρρέει στους Τούρκους...

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Συμβούλιο των Ελλήνων γίνηκε, στων Κρεζών το χάνι,
κι αποφασίστηκε, εκεί, η πολιορκία τση Καρύστου.

Στον Δεσπότη πέμψαν μήνυμα, κι άλλο στον Αντρούτσο,
την επομένη ξεκίνησανε, στις έντεκα του μήνα.

Πρώτος ο Λιάκος ο Μπεζαντές, με τριακόσια παλικάρια,
γιομάτα μπαρούτι και φωτιά, με περισσή αντρεία,
όλοι ήτονε ψηλοί σαν τα βουνά, λυγεροί σα γιαταγάνια,
αρματωμένοι με σπαθιά, τουφέκια λαξεμένα.

Πιο πίσω ερχότανε ο αδερφός του Πετρομπέη,
που 'χε χατζάρα σουβλερή, απ' το τούρκικο σεφέρι,
μ' άλλα τρακόσια παλικάρια, απ' τα πέτρινα τα μέρη,
κι ο Κρεζώτης ο Κολιός με τους δικούς του κλέφτες.

ΠΟΥΛΑΚΙ:

«Οι Τούρκοι, όμως, το εμάθανε,
και τους περιμένανε στα Στούρα,
με κανόνια, χίλιοι απ' αυτούς,
χίλιοι οχτώ χιλιάδες...»

Πράξη Δ.

Η πολιορκία

των Στύρων

Tην Τετάρτη 11 Ιανουαρίου του 1822 οι Ελληνικές δυνάμεις με αρχηγό τον Ηλία Μαυρομιχάλη κατευθύνονται προς τα Μεσοχώρια με στόχο να επιτεθούν στους Τούρκους που κατέχουν τα Στύρα. Οι Ελληνικές δυνάμεις στρατοπεδεύουν μόλις λίγα χιλιόμετρα βόρεια από το χωριό των Στύρων, στον Πολυπόταμο και στις Κουβέλες, όπου και διανυκτερεύουν. Την επόμενη ημέρα, νωρίς το πρωί, μετά από πρόκληση των Τούρκων στις Κουβέλες, ξεκινούν οι μάχες μεταξύ των Ελλήνων και των Τούρκων. Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης με τα παλικάρια του κατορθώνει να νικήσει τους Τούρκους στη θέση Άγιος Βασίλειος, ενώ, στη συνέχεια, ξεκινά την πολιορκία των Στύρων ακολουθώντας την απόφαση του Συμβουλίου των Κριεζών.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Εστρώσανε να κοιμηθούν, σα φθάσαν στις Κουβέλες,
απάνω τσ' Όχης στις κορφές, τσι χιονοσκεπασμένες ράχες,
δίπλα στων Δράκων τσι σπηλιές, σιμά στο Στουρονήσι,
μέχρι να έρθει η αυγή, ο πόλεμος ν' αρχίσει.

Εχάραξε η Ανατολή, το πρώτο φως τση μέρας,
κι ευθύς επιάσανε τον πόλεμο, απ' την αυγή ως το γιόμα,
αχός βαρύς ακούγεται, πολλά τουφέκια πέφτουν,
και το πουλάκι το 'γριπιανό, εξύπνησε και λέει:

ΠΟΥΛΑΚΙ:

«Μήνα σε γάμο ρίχνονται, μήνα σε πανηγύρι;»

«Μήδε σε γάμο ρίχνονται, μηδέ σε πανηγύρι!
ο Λιάκος ο Μπεζαντές με τριακόσια παλικάρια
τους Τούρκους με φυσέκια πολεμά, με φωτιά και βόλια».

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Τότε ο θεΐος του, ο Κυριακούλης, λέει στον Λιάκο:

ΚΥΡΙΑΚΟΥΛΗΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ:

«Σιγά παιδί μ', μην βιάζεσαι, κάτσε να πάμ' αντάμα,
γιατ' έχουν χιόνια τα βουνά, τα μονοπάτια κλείσαν',
θα πέσεις Λιάκου μ' σε γκρεμό, θα κλειστείς σε μύλο,
θα μείνεις, τόντ' αμοναχός και δεν θα τους ξεφύγεις.»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Όμως, ο Λιάκος ο Μπεζαντές, τον Κυριακούλη δεν ακούει,
και συνεχίζει να πολεμά τους Τούρκους χωρίς ανάσα,
στο έμπα χίλιους έκοψε, στο έβγα δυο χιλιάδες
και στο καλό το γύρισμα κανέναν δεν αφήνει...

Πράξη Ε.

Η ενίσχυση των Τούρκων

και η αλλαγή των σχεδίων

Ωστόσο, η πολεμική σύρραξη μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, λίγη ώρα αργότερα, παίρνει άλλη τροπή. Ο Ομέρ Μπέης της Καρύστου, ο οποίος είναι ενημερωμένος από την πρώτη στιγμή για την άφιξη του Ηλία Μαυρομιχάλη στο Αλιβέρι καθώς και για τα σχέδια που κατέστρωσαν οι Έλληνες στο Συμβούλιο των Κριεζών, στέλνει στρατιωτικές δυνάμεις στα Στύρα, ενώ την Πέμπτη 12 Ιανουαρίου 1822 καταφθάνει και ο ίδιος στα Στύρα με νέες ενισχυμένες στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά και τούρκους ιππείς, οι οποίοι περνούν ανενόχλητοι από τα Κάψαλα. Η ελληνική δύναμη που πηγαίνει στο σημείο καθυστερημένα υπό τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, τον Βάσσο Μαυρομιχάλη και τον Κόττα, απωθείται και βρίσκεται εκτός μάχης. Η αιφνιδιαστική αυτή κίνηση των Τούρκων φέρνει σε δυσχέρεια τον Ηλία Μαυρομιχάλη, ο οποίος συνεχίζει να πολιορκεί με τα παλικάρια του τα Στύρα. Στο μεταξύ ο Μητροπολίτης Καρυστίας Νεόφυτος ειδοποιεί τον Νικόλαο Κριεζώτη πως δεν κατάφερε, τελικά, να εξασφαλίσει πλοία για την πολιορκία της Καρύστου, ούτε βοήθεια από τον Οδυσσέα Ανδρούτσο και τους ζητά να οπισθοχωρήσουν. Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, ωστόσο, έχει άλλη γνώμη.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Οι Τούρκοι γίνονται πολλοί, κι έρχονται κι άλλοι τόσοι,
φθάνουν χίλιοι το πρωί, φθάνουν οχτώ χιλιάδες,
τα Κάψαλα περνούνε μυστικά, τα Στούρα δυναμώνουν,
κι ο Λιάκος συνεχίζει να τους πολεμά, δίχως καμιάν ανάσα.

Οι Τούρκοι φέρνουν άλογα, π' ορμούνε μες το κύμα,
φέρνουν μαύρους καβαλάρηδες, με ψηλές χατζάρες,
μαζεύουνε κανόνια βροντερά, μπαρουτοκαπνισμένα,
κι ο ίδιος ο Ομέρ Μπασσάς όλους τους διαφεντεύει...

Οι δικοί μας, οι Καρυστινοί, αλλάζουνε τα πλάνα,
μήτε απ' τη θάλασσα κανόνια δε ναυλώνουν,
μήτε απ' τη ξηρά, άλλους δε μαζώνουν,
την τελευταία τη στιγμή, ζητούνε κι άλλο χρόνο...

Τότε, ο Κρεζώτης δέχεται τα Καρυστινά μαντάτα,
τελικά βοήθεια καμιά, από πουθενά δε θα έχουν,
μήτε τσ' Ύδρας τα σκαριά, μήτε τον Αντρούτσο,
και στον Λιάκο του ζητά, να αποσυρθούν τση μάχης.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΡΙΕΖΩΤΗΣ:

«Βάστα Λιάκο Μπεζαντέ, αλλιώς θα κινηθούμε!»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Και συνέχισε να του φωνάζει απ' την απέναντι ραχούλα:

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΡΙΕΖΩΤΗΣ:

«Το μάθαν οι Τούρκοι κι έρχονται, χίλιοι κι οχτώ χιλιάδες,
κι ο Δεσπότης έφυγε για τσ' Ύδρας τα χουνέρια,
κι ο Αντρούτσος αργοπορεί, γιατί εκείνου δεν του το 'παν,
μον' μείναμε αμοναχοί, γι' αυτό κι ας σκορπίσεις...»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Όμως, ο Λιάκος ο Μπεζαντές, τον Κρεζώτη δεν ακούει,
και συνεχίζει να πολεμά, τους Τούρκους έναν έναν...

Πράξη ΣΤ.

Οι μάχες στον

Κοκκινόμυλο

Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, παρά την προτροπή του Νικόλαου Κριεζώτη να οπισθοχωρήσει με στόχο την ανασύνταξη των ελληνικών δυνάμεων μέχρι να φθάσει βοήθεια από τον Οδυσσέα Ανδρούτσο και να εξασφαλιστούν πλοία, θεωρεί ότι δεν πρέπει να λιποψυχήσει. Κλείνεται με επτά παλικάρια του στον Κοκκινόμυλο, έναν ερειπωμένο ανεμόμυλο λίγο έξω από το χωριό των Στύρων. Εκεί, δένει μ' ένα άσπρο μαντίλι τα μακριά ξανθά μαλλιά του που έπεφταν στους ώμους του, διατάσσει να ανοίξουν πολεμίστρες στους τοίχους του μύλου και με τα παλικάρια του συνεχίζει να πολεμά τους Τούρκους με αυτοθυσία...

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Ο Μπεζαντές εκλείστηκε στον κόκκινο τον μύλο,
μαζί μ' επτά παλικάρια του, τα πιο αντρειωμένα,
κι επολεμούσανε από 'κεί τους Τούρκους χωρίς ανάσα,
ώρες πολλές, ατέλειωτες, ώρες σταματημένες!

Ο Λιάκος στα παλικάρια του μεγάλη φωνή τους βγάνει:

ΗΛΙΑΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ:

«Καρδιά, παιδιά μου! Ήρωες! Καρδιά σαν τα λιοντάρια!
Ρίχτε βόλια στους οχθρούς, στους Τούρκους έως πέρα!
Μη φοβείσθε τίποτες! Τίποτες να μην σας σκιάζει!
Σταθείτε μ' αντρεία! Έλληνες! Σταθείτε μέχρι τέλους!»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Και το πουλάκι, στο κλαδί, μουρμουρά και λέει:

ΠΟΥΛΑΚΙ:

«Πολλή μαυρίλα πλάκωσε, μαύρη σαν καλιακούδα.

Μήν' ο Δεσπότης έρχεται, μήν' εφάνη ο Αντρούτσος;

Νουδ' ο Δεσπότης έρχεται, νουδ' εφάνη ο Αντρούτσος.

Απ' το καστρί 'ναι, ο Μπασσάς, που πλάκωσε μ' οχτώ χιλιάδες.»

«Κι ο Λιάκος με τα παλικάρια του, στον κόκκινο τον μύλο,

με τα ταμπούρια τους πολεμά, πέφτουν βροχή τα βόλια,

τα φυσέκια ανάψανε φωτιά, τα καριοφίλια τρέμουν,

το αίμα γίνηκε σα ποταμός, αυλάκι έως πέρα.»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Τότε, στου Λιάκου στέλνουνε, βουλοκέρι απ' τον Μπασσά:

ΟΜΕΡ ΠΑΣΣΑΣ:

«Λιάκο, ρίξε τ' άρματα, δεν είν' εδώ η Μάνη,
εδώ είν' ο τόπος του Μπασσά, τση Καρύστου σκλαβοχώρι,
εδώ είναι η Τουρκιά πολλή, κανείς δεν την πληγώνει...
Έλα, σα φίλος, στο καστρί! Να πιούμε και να φάμε!»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Όμως, ο Λιάκος ο Μπεζαντές, τον Ομέρη δεν ακούει,
και συνεχίζει να πολεμά τους Τούρκους χωρίς ανάσα...

Πράξη Ζ.

Το τέλος του

Ηλία Μαυρομιχάλη

Στον Κοκκινόμυλο, ο Ηλίας Μαυρομιχάλης, μαζί με τα επτά του παλικάρια, αντιμετωπίζει επί ώρες τις επιθέσεις του τουρκικού στρατού προκαλώντας σημαντικές απώλειες στους Τούρκους, ενώ ο ίδιος δεν χάνει ούτε ένα από τα παλικάρια του. Όταν, όμως, τελειώνουν τα πυρομαχικά που είχε συγκεντρώσει στον ερειπωμένο μύλο, διατάσσει ηρωική έξοδο... Γράφει χαρακτηριστικά ο Ιωάννης Φιλήμωνας, γραμματέας του Δημήτριου Υψηλάντη, πως όταν τα βόλια και η πυρίτιδα εξαντλήθηκαν, ο Ηλίας Μαυρομιχάλης άρχισε να πολεμά με το ξίφος του για να μην συλληφθεί αιχμάλωτος. Προσπάθησε με ορμή να διασχίσει τους εχθρούς, όμως έπεσε νεκρός. Το ίδιο ηρωικό τέλος είχαν και οι συμπολεμιστές του, εκτός από έναν ή δύο, οι οποίοι κατόρθωσαν να διασωθούν και να εξιστορήσουν τις νέες «Θερμοπύλες» της Εύβοιας...

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Χιόνι πολύ σαν έριξε, κι ένα κομμάτι αντάρρα,
τρία γιουρούσια 'κάμαν, τα τρία αράδα αράδα.
Έμειν' ο Λιάκος δίχως βόλια, με τους επτά λεβέντες.
Τρεις ώρες επολέμαε, με Τούρκους οχτώ χιλιάδες.

Κι όταν τα βόλια σώθηκαν και τα μπαρούτια στέψαν,
ο Λιάκος βγάνει το σπαθί, κι έπεσε μες τα 'σκέρι,
'ξήντα ταμπούρια χάλασε κι εφτά μπουλουκμπασήδες,
και το σπαθί του κόπηκε, ανάμεσα απ' τη χούφτα!

Μια μπαταριά του ρίξανε, του κόψανε το χέρι...

Ο Λιάκος λαβωμένος αϊτός, σωριάστηκε στο χώμα,
ψιλή φωνίτσα έβγανε και βαριαναστενάζει:

ΗΛΙΑΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ:

«Πού 'σαι πουλί πετούμενο που τρέχεις στον αγέρα,
να πας να πεις του μπάρμπα μου, του δόλιου μου πατέρα
μιντάτι να μου στείλουνε μια 'κοσαριά νομάτους,
ίσως να με γλυτώσουνε απ' τα χέρια των απίστων;»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Μα το πουλί δεν άκουγε, μέσα στην αντάρα...

Τότε, ζητά να τονε ειδεί ο Μπασσάς ο ίδιος.

Δώδεκ' άτια ορμήσανε μες στον κόκκινο τον μύλο,
δίπλα στον λαβωμένο τον αϊτό, τον Μπεζαντέ, τον Λιάκο,
κι ο Ομέρης σκύβει κατά γης και μυστικά του λέει:

ΟΜΕΡ ΠΑΣΣΑΣ:

«Γίνεσαι Τούρκος Λιάκο, την πίστη σου ν' αλλάξεις,
να γίνεις κι εσύ Μπασσάς, όπως εγώ, Γραικούς να διαφεντεύεις,
κι όσα γρόσια παινευτείς και χρυσούς παράδες,
να σου δόκουμε με μιας, να έχεις κι άλλα τόσα;»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Κι εκείνος ευθύς του απαντά, ψιλή φωνίτσα βγάνει:

ΗΛΙΑΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ:

«Όσο ειν' ο Λιάκος ζωντανός, Μπασσά δεν προσκυνάει,
Μπασσά 'χει ο Λιάκος το σπαθί, τη λεφτεριά τουφέκι...»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Και τότε μια του δόκανε, του επήραν το κεφάλι...

Πράξη Ζ.

Τα μαντάτα του θανάτου του Ηλία Μαυρομιχάλη

Ο θάνατος του Ηλία Μαυρομιχάλη σε ηλικία μόλις 27 χρονών προκαλεί βαθιά θλίψη στους Έλληνες, οι οποίοι στο πρόσωπό του έβλεπαν έναν γνήσιο αγωνιστή, ο οποίος είχε πρωταγωνιστικό ρόλο σε καίριες στρατιωτικές μάχες εναντίον των Τούρκων και ο ρόλος του αναμενόταν να ήταν καθοριστικός στην οργάνωση του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης έλεγε πως μόνο ο Ηλίας μπορούσε να διαφιλονικήσει ποτέ την στρατιωτική ηγεσία της Πελοποννήσου. Η πρόωρη απώλειά του θεωρείται μια από τις πιο μεγάλες πληγές της Επανάστασης του 1821. Μετά τον θάνατό του, η πολιορκία της Καρύστου συνεχίζεται από τον θείο του Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, τον Νικόλαο Κριεζώτη και τον Βάσσο Μαυροβουνιώτη, αλλά και τον Οδυσσέα Ανδρούτσο, ο οποίος τελικά καταφθάνει στην Εύβοια με 300 άνδρες στα τέλη του Ιανουαρίου του 1822. Η προσπάθεια των Ελλήνων για την κατάληψη του φρουρίου της Καρύστου συνεχίζεται αμείωτη τα επόμενα χρόνια, τόσο από τον Νικόλαο Κριεζώτη (1823-1824), όσο και από τον Φαβιέρο (1826). Όλες οι προσπάθειες, ωστόσο, είναι ανεπιτυχείς. Το φρούριο της Καρύστου καθώς και ολόκληρη η Εύβοια παραχωρείται στο υπό σύσταση ελληνικό κράτος μετά τη συνδιάσκεψη του Λονδίνου στις 22 Μαρτίου 1829.

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Μετριούνται οι Τούρκοι τρεις φορές και λείπουν οχτώ χιλιάδες,
μετριούνται τα κλεφτόπουλα και λείπουν οχτώ λεβέντες,
ο Λιάκος ο Μπεζαντέ, με τα επτά του παλικάρια!

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΡΙΕΖΩΤΗΣ:

«Πού 'σαι Λιάκο Μπεζαντέ, με τα επτά σου παλικάρια;»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Και το πουλάκι επέταξε απ' τον κόκκινο τον μύλο,
πετά γοργά, πετά ψηλά, κινάει για τον Μορέα.

ΠΕΤΡΟΜΠΕΗΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ:

«Τι έχεις πουλάκι μ' έμορφο κι όλο πικρά φωνάζεις;
Για πες μας, ποιος σε πλήγωσε και βαριαναστενάζεις;»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Το πουλάκι μ' ανθρώπινη λαλιά, μοιρολογά και λέγει:

ΠΟΥΛΑΚΙ:

«Σ' ούλο τον κόσμο ξαστεριά, σ' ούλο τον κόσμο ήλιος,
στη βουλιασμένη Κάρυστο πολύ 'ναι βουρκωμένο,
που κίνησε ο Μπεζαντές, στην Έγριπο να πάγη,
μα πήγε κι αποκλείστηκε στα Στούρα, εκεί στο μύλο».

«Πάνω στις Όχης τσι κορφές, πολέμαε σα λιοντάρι,
δίχως να τουρκέψει έφυγε, ψηλά σε μια ραχούλα,
η ραχούλα στέκει αμοναχή, στη ραχούλα λιών' το χιόνι!
Όσ' είστε φίλοι κλάψετε κι όσ' είστε εχθροί χαρείτε!»

«Κρίμα τον άνδρα, τη θωριά, κρίμα του τη νιότη!
Κρίμα τον λεβέντη άρχοντα, τον νεραϊδογεννημένο!
Κρίμα τη βασιλική του τη μορφή, κρίμα του Χριστού την όψη!»
Κρίμα των Ελλήνων λεβεντιά, που 'χάθηκε απόψε!»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Και το πουλάκι λέει τρεμάμενο, στον πατέρα, τον Πετρομπέη:

ΠΟΥΛΑΚΙ:

«Μπέη μου, σκοτώθηκε, ο Λιάκος σου, στα Στούρα.

Τον κλαίνε χώρες και χωριά, όλ' οι καπετανέοι.

Μπέη μου, κλάψε τον κι εσύ, τ' άξιό σου παλικάρι,

που η Μάνη άνδρα σαν κι αυτόν, άλλον δε θα ξαναβγάνει...»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Μα ο Πετρομπέης δε θέλει κλάματα, δε θέλει μοιρολόγια,
θέλει αγώνες και χαρές, αρματωσιές και βόλια:

ΠΕΤΡΟΜΠΕΗΣ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ:

«Σκοτώθηκε ο γιός μου; Μη με συλληπάσθε!

Εγέννησα υιόν σπαρτιάτην, οπλίτην κι όχι παντοπώλην!

Το χρέος του το έκαμε για την ελεύθερη πατρίδα!

Γι' αυτό πιάστ' όλοι τ' άρματα, να διώξουμε τους Τούρκους!»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Και το πουλάκι λέει στη δόλια, του Μπεζαντέ τη μάνα:

ΠΟΥΛΑΚΙ:

«Άκου Μαυρομιχάλαινα και πονεμένη μάνα,
μια Παναγιά σε Γολγοθά η κάθε αίτομάνα...»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Κι η μάνα τον μοιρολογά, τον Λιάκο της τον κλαίει:

ΜΑΝΑ ΗΛΙΑ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ:

«Σήκω παιδί μου λατρευτό, καμάρι, αντρειωμένο,
κι έλα εδώ που σε καρτερώ, την αγκαλιά μου να 'χεις!»

«Σήκω παιδί μου λατρευτό, καμάρι, αντρειωμένο,
κι έλα στις Μάνης τσι πηγές, έλα να ξεδιψάσεις!»

«Σήκω παιδί μου λατρευτό, καμάρι, αντρειωμένο,
να ειδείς τους χειμωνιάτικους ανθούς, έλα να τους εμυρίσεις!»

ΑΦΗΓΗΤΗΣ:

Κλαίν' τα δέντρα, τα κλαριά, κλαίν' και στα λημέρια,
κλαίν' οι κάμποι, οι πηγές, κλαίν' τα μοναστήρια,
κλαίει το 'γριπονήσ' ολόκληρο, η Μάνη, ο Μορέας,
κλαίν και τα βουνά τση Ρούμελης, παρηγοριά δεν έχουν.

Και το πουλάκι στέκι στο κλαδί, τους κοιτά και λέει:

ΠΟΥΛΑΚΙ:

«Μη κλαίτε δέντρα και κλαριά, μήτε στα λημέρια,
μη κλαίτ' οι κάμποι, οι πηγές, κι εσείς στα μοναστήρια,
μη κλαίτ' εσείς στην Έγριπο, στη Μάνη, στο Μορέα,
μη κλαίτε κι εσείς τση Ρούμελης, ως στα βουνά πιο πέρα!»

«Σήμερα ο Λιάκος δεν επόθανε, ο Λιάκος εγεννήθει!
Σήμερα ο Λιάκος ο Μπεζαντές, τη λεφτεριά σημαίνει..»

Βιβλιογραφία – Πηγές

- Θεόδωρος Κ. Κολοκοτρώνης: Διήγησις συμβάντων της ελληνικής φυλής από τα 1770 έως τα 1836 / Υπαγόρευσε Θεόδωρος Κωνσταντίνου Κολοκοτρώνης. Τύποις Χ. Νικολαΐδου Φιλαδελφείως, Αθήνησιν, 1846.
- Ναθαναήλ Ιωάννου: Ευβοϊκά : Ἦτοι ιστορία, περιέχουσα τεσσάρων ετών πολέμους, της νήσου Ευβοίας, από του 1821-1825, ότε τελείως κατεστράφη υπό των Τούρκων και εξεδιώχθησαν οι Έλληνες απ' αυτής, έπι δε και τας απανθρώπους λεηλασίας, εμπρησμούς, αιχμαλωσίας και σφαγάς, πραχθείας υπό τε των εντοπίων και ξένων Τούρκων, εισβαλόντων εν αυτή εκ τε ξηράς και θαλάσσης, κατά την διάρκειαν των πολέμων. Εκ της Τυπογραφίας Ν. Βαρβαρέσου, Εν Ερμουπόλει, 1857.
- Ιωάννης Φιλήμων: Δοκιμιον ιστορικόν περί της Ελληνικής επανάστασης. Τύποις Π. Σούτσα και Α. Κτενά, Αθήναι, 1859.
- Σπυρίδων Τρικούπης: Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως. Εκ της εν τη Αυλή του Ερυθρού Λέοντος Τυπογραφίας Ταϋλόρου και Φραγκίσκου, 2α επιθεωρηθείσα και διορθωθείσα έκδοσις. Εν Λονδίνω, 1860.
- Αθανάσιος Ν. Χρυσολόγης: Νικόλαος Κριεζώτης, Βιογραφία, Διατριβή αναγνωσθείσα εν τω Φιλολογικώ Συλλόγω Βύρωνι 1873. Εκ του τυπογραφείου των Αδελφών Βαρβαρρήγου, Εν Αθήναις, 1877.
- Απόστολος Μελαχρινός: Δημοτικά τραγούδια, Έκδοση βιβλιοπωλείου Κώστα Καραβάκου, Αθήνα, 1946.

- Κωνσταντίνος Α. Γουναρόπουλος: Ιστορία της νήσου Ευβοίας από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς. Αντ. Κ. Γουναρόπουλος και Φίλιππος Καπόλλας, Θεσσαλονίκη, 1930.
- Γιώργος Ι. Ντεγιάννης: Ο Νικόλαος Κριεζώτης. Από τη συμβολή της Εύβοιας στην Επανάσταση του 1821. Τόμος Α', Έκδοσις Εταιρείας Ευβοϊκών Σπουδών, Αθήναι, 1967.
- Γιάννης Σκαρίμπας: Το 21 και η αλήθεια. Εκδόσεις Κείμενα, 1971.
- Αρχείο Ευβοϊκών Μελετών: Αφιέρωμα στο Εικοσιένα. Τόμος ΙΖ', Εταιρία Ευβοϊκών Σπουδών Αθήναι, 1971.
- Δίκαιος Β. Βαγιακάκος: Ηλίας Πετρόμπεη Μαυρομιχάλης. Λακωνικά Σπουδαί, τόμος Β, σελ.: 223-243, Εν Αθήναις, 1972.
- Επαμεινώνδας Α. Βρανόπουλος: Ιστορία της Εύβοιας. Εκδόσεις Πελασγός, Αθήνα, 1995.
- Ευάγγελος Β. Γλυκός: Η Καρυστία και η Σκύρος μέσα στο χρόνο. Γεωφυσική, αρχαιολογική, ιστορική, οικονομική, εκκλησιαστική και αρχιτεκτονική παρουσίαση της Επαρχίας Καρυστίας του Νομού Ευβοίας. Τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 1998.
- Κωνσταντίνος Α. Κοτσώνης: Ηλίας Πέτρου Μαυρομιχάλης. Ήρωας Βαλτετσίου και Στύρων Εύβοιας. Λακωνικά Σπουδαί, τόμος ΙΖ, σελ.: 5-78, Εν Αθήναις, 2004.
- Δημήτριος Α. Σπαντίδος: Η Συμβολή των Αγωνιστών της Επάνω Ρίζας (Δήμου Πελλάνας) της Λακεδαίμονος στην Επανάσταση του 1821, Εκδόσεις Σπαντίδος, Αθήνα, 2009.
- Δημήτριος Α. Σπαντίδος: Η Λακεδαίμων και η Επανάσταση του 1821, Εκδόσεις Σπαντίδος, Αθήνα, 2014.

Σύντομο Γλωσσάρι

Αγιανιού – εορτή του Αγίου Ιωάννη (7 Ιανουαρίου)

Αλιβεριού – Αλιβέρι

αμοναχός – μοναχός

αντρεία – ανδρεία

αντρειωμένος – ανδρειωμένος

Αντρούτσος – Οδυσσέας Ανδρούτσος

ανημένω – περιμένω

αντάμα – μαζί

αντάρα – ομίχλη

αράδα – σειρά

αρματωλός – αρχηγός ένοπλης ομάδας

αρματωσιά – οπλισμός

ασκέρι – όχλος

άτι – άλογο

Βαλτέτσι – η μάχη του Βαλτετσίου (12 – 13 Μαΐου 1821)

βόλι – σφαίρα

βουλιασμένος – βυθισμένος

βουλοκέρι – γράμμα

βρυγχώ – αναστενάζω

Γέρος του Μορέα – Θεόδωρος Κολοκοτρώνης

γιαταγάνι – είδος πολεμικού όπλου

γίομα – απόγευμα

γιουρούσι – επίθεση

Γραικός – Έλληνας

Δεσπότης – Μητροπολίτης Καρυστίας Νεόφυτος

δόκω – δίνω

Εγριπιανός – από την Εύβοια

Έγριπος – Εύβοια

Εγριπωνήσι – Εύβοια, το νησί του Ευρίπου

επορθώ – κατακτώ

ήτονε – ήτανε

Θιοφανίων – η εορτή των Θεοφανίων (6 Ιανουαρίου)

θρέμμα – γέννημα

θωριά – εξωτερική εμφάνιση

έμορφος – όμορφος

καλιακούδα – είδος πουλιού

καπετανέος – καπετάνιος, οπλαρχηγός

καριοφίλι – είδος πολεμικού όπλου

καστρί – κάστρο

Κάψαλα – χωριό νότιας Εύβοιας

κινάω – πηγαίνω

κλέφτης – μέλος ένοπλης ομάδας

κλεφτόπουλο – νεαρό μέλος ένοπλης ομάδας

Κολιός – Νικόλαος

κορφή – κορυφή

Κουβέλες – χωριό νότιας Εύβοιας

Κρεζά – Κριεζά, χωριό νότιας Εύβοιας

Κρεζώτης – Νικόλαος Κριεζώτης

Κυριακούλης – Κυριακούλης Μαυρομιχάλης

λαξεμένος – χειροποίητος

Λιάκος – Ηλίας Μαυρομιχάλης

λεφτεριά – ελευθερία

λογίζω – υπολογίζω

λυγερός – ευλύγιστος

Μαυροβουνιώτης – Βάσσος Μαυροβουνιώτης

Μαυρομιχαλέοι – μεγάλη οικογένεια της Μάνης

Μορέας – Πελοπόννησος

Μπασσάς – πασσάς, ανώτερος Τούρκος διοικητής

Μπεζαντές – Μπεζαδές, γιος του μπέη

μαζώγωνω – συγκεντρώνω

μαντάτο – κακό νέο

μήνα – μήπως

μιντάτι – ενίσχυση

μολυβοβοβόλια – σφαίρες από μολύβι

μπαταριά – πυροβολισμός

μπουλούκμπασης – Τούρκος αξιωματικός

μύλος – ανεμόμυλος, αλευρόμυλος

νεραΐδογεννημένος – αυτός που γεννήθηκε από νεραΐδα

νομάτοι – άνθρωποι

νουδέ – ούτε

Ομέρης – Ομέρ Μπέης της Καρύστου

ούλος – όλος

Όχη – οροσειρά της νότια Εύβοιας

οχθρός – εχθρός

πάγω – πάω

παινεμένος – βραβευμένος

Παλιολόγος – Κωνσταντίνος Παλαιολόγος

παράς – χρήμα

Πετρομπέης – Πέτρος Μαυρομιχάλης ή Πετρόμπεης

πέμπω – στέλνω

πλάνο – σχέδιο

πολεμίστρα – άνοιγμα σε οχύρωμα

πρωτότοκος – αυτός που έχει γεννηθεί πρώτος

ράχη – πλαγιά

ραχούλα – μικρή πλαγιά

ρίχνονται – ρίχνονται

Ρούμελη – Στερεά Ελλάδα

σεφέρι – στράτευμα

σκαρί – πλοίο

σκιάζω – φοβίζω

σκορπίζω – διασκορπίζομαι

σουβλερός – μυτερός

σπηλιές των Δράκων – δρακόσπιτα

στέψαν – στερέψαν

Στουρονήσι – νησί απέναντι από τα Στύρα

Στούρα – Στύρα, χωριό νότιας Εύβοιας

ταμούρι – οχύρωμα

τίποτες – τίποτα

τουρκεύω – υποδουλώνομαι στους Τούρκους

τουφέκι – ντουφέκι

Τροπολιτσά – Τριπολιτσά, Τρίπολη

τση – της

τσι – τις

φυσέκι – φυσίγγιο

χατζάρα – κοφτερό κυρτό μαχαίρι

χουνέρι – απρόβλεπτη δυσκολία

Περιεχόμενα

Πρόλογος του Δημήτριου Α. Σπαντίδου.....	5
Σημείωμα Επιμελητή Έκδοσης.....	9
Η πρόσκληση στον Ηλία Μαυρομιχάλη.....	13
Η υποδοχή του Ηλία Μαυρομιχάλη στο Αλιβέρι.....	17
Το συμβούλιο των Κριεζών και η προδοσία.....	21
Η πολιορκία των Στύρων.....	25
Η ενίσχυση των Τούρκων και η αλλαγή των σχεδίων.....	29
Οι μάχες στον Κοκκινόμυλο.....	33
Το τέλος του Ηλία Μαυρομιχάλη.....	37
Τα μαντάτα του θανάτου του Ηλία Μαυρομιχάλη.....	41
Βιβλιογραφία – Πηγές	49
Σύντομο γλωσσάρι	51
Περιεχόμενα.....	57

Το μνημείο του
Ηλία
Μαυρομιχάλη
στα Στύρα της
Εύβοιας
σήμερα.

Η ελληνική σημαία δίπλα στο μνημείο
του Ηλία Μαυρομιχάλη στα Στύρα
της Εύβοιας σήμερα.

Ο Κοκκινόμυλος στα Στύρα
της Εύβοιας σήμερα.

Οι πολεμίστρες
στον Κοκκινόμυλο
σήμερα.

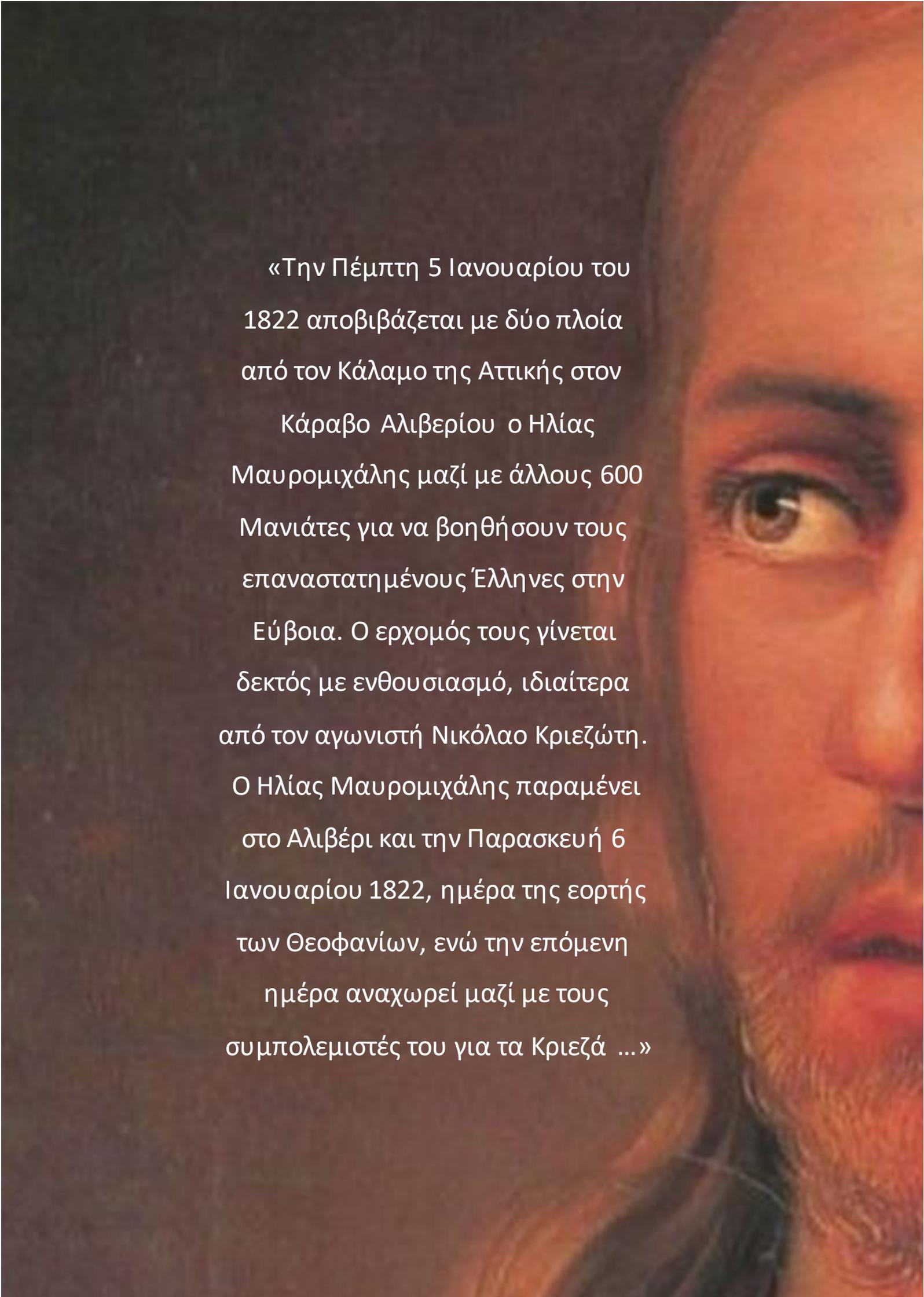
Η θάλασσα του νότιου Ευβοϊκού,
όπως φαίνεται μέσα από τον
Κοκκινόμυλο.

Η οροσειρά της Όχης,
όπως φαίνεται μέσα από τον
Κοκκινόμυλο.

ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΒΙΒΛΙΟ «ΗΛΙΑΣ Π.
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗΣ (1795-1822)
ΑΦΙΕΡΩΜΑ» ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗΣ ΙΟΛΟΓΙΑΣ ΣΕ
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΟΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΣΥΛΛΟΓΟ
ΚΡΙΕΖΩΝ ΕΥΒΟΙΑΣ «Ν.
ΚΡΙΕΖΩΤΗΣ» ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 2022 ΜΕ
ΑΦΟΡΜΗ ΤΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΗ
200 ΧΡΟΝΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ
ΗΡΩΙΚΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΟΥ
ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΓΩΝΙΣΤΗ ΤΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ 1821 ΗΛΙΑ
ΠΕΤΡΟΜΠΕΗ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ.

A close-up, high-contrast portrait of a man with a beard and intense gaze, looking slightly to the right. The lighting is dramatic, with strong highlights on his face and deep shadows, creating a somber and determined expression. The background is dark and textured.

«Την Πέμπτη 5 Ιανουαρίου του 1822 αποβιβάζεται με δύο πλοία από τον Κάλαμο της Αττικής στον Κάραβο Αλιβερίου ο Ηλίας Μαυρομιχάλης μαζί με άλλους 600 Μανιάτες για να βοηθήσουν τους επαναστατημένους Έλληνες στην Εύβοια. Ο ερχομός τους γίνεται δεκτός με ενθουσιασμό, ιδιαίτερα από τον αγωνιστή Νικόλαο Κριεζώτη. Ο Ηλίας Μαυρομιχάλης παραμένει στο Αλιβέρι και την Παρασκευή 6 Ιανουαρίου 1822, ημέρα της εορτής των Θεοφανίων, ενώ την επόμενη ημέρα αναχωρεί μαζί με τους συμπολεμιστές του για τα Κριεζά ...»